

Media reaction to the change of Cantacuzino government during the 1907 uprising

Reacții ale presei la schimbarea guvernului Cantacuzino în timpul răscoalelor din 1907

Iulian PÎNIȘOARĂ

“Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu

Abstract.

March 12th 1907 remains one of the most important days of the Romanian political life. Not only due to internal context extremely tumultuous, marked by peasant movements in rural areas, but rather that it is one of the few changes of government that occurred with the consent of the representatives of both political parties.

Key words: government, political party, opposition, crisis, authority, media.

Odată cu extinderea revoltelor, situația politică se precipita, astfel că luni 12 martie avea loc un consiliu de miniștri în timpul căruia regele era sfătuit să procedeze la schimbarea guvernului.

Această propunere survenea în momentul în care apar inadvertențe între măsurile pe care regele le considera oportune și cele propuse de conservatori pentru a pune capăt situației de criză. La nivel oficial însă, știrea privind o schimbare de guvern era dezmințită.

Deși Gr. Cantacuzino încercase formarea unui nou guvern de coaliție, transferul de putere către liberali era iminent, mai ales că D. Sturdza, liderul PNL îl vizitase pe rege cu o seară în urmă. În aceeași seară, regele avea o întrevedere și cu P. P. Carp.

„Dimineața” publica și ceea ce numea „cea mai probabilă combinațiune ministerială”: Sturdza Președinte și ministru de interne, E. Costinescu la finanțe, I. I. C. Brătianu la externe, P. Poni la instrucție, Spiru Haret la domenii, Toma Stelian la justiție, V. G. Morțun la lucrări publice, generalul Coandă la război.

Deși presa nu mai ajungea la sate, știri despre răscoalele din Moldova ajungeau și în Teleorman unde recruții erau sfătuiți de către bătrânii satului „să nu cumva să trageți asupra fraților voștri”¹.

„Dimineața” relata un caz în care „a zecea parte din recruți nu au voit să meargă la regiment, așa că a trebuit să plece numai cu acei cari au mers de bună voie”².

¹ „Dimineața”, anul IV, nr. 1107, din 12 martie 1907.

² Ibidem.

Rezervișii nu numai că refuzau să participe la acțiunile de reprimare, dar creau la rândul lor tulburări. În Alexandria, un grup de rezerviși aflat sub influența băuturilor alcoolice a provocat scandaluri pe străzile orașului. Numai intervenția ajutorului de primar, împreună cu un grup de cetățeni a dus la arestarea a 30 de rezerviști.

Take Ionescu trimitea o telegramă ziarului austriac Neue Freie Presse, arătând că răscoalele nu au doar un caracter antisemit, ci și profunde conotații agrare și anarhice, dând însă toate asigurările că guvernul a luat toate măsurile pentru înăbușirea acestei mișcări.

Au existat localități în care autoritățile au refuzat să dea orice fel de informații presei, considerând că aceasta era vinovată de instigații.

Atitudinea autorităților era de multe ori la limita legii și chiar dincolo de aceasta. Astfel, în Iași, în urma unei razii efectuate în oraș, poliția a arestat „un însemnat număr de indivizi dubioși, cari au fost expediați cu un tren special spre București”¹. De asemenea, ziaristii de la „Dimineța” sesizaseră faptul că o parte din telegramele care le fuseseră expediate nu le-au parvenit.

Atitudinea critică a presei opoziționiste cu privire la modul în care guvernul gestiona starea de criză era contracarată de oficiosul conservatorilor. Într-un articol de primă pagină intitulat „Perfidie și lașitate”, din 13 martie se arăta că acțiunile de represiune nu sunt îndreptate împotriva țărănimii, autoritățile având „datoria să ocrotească de o potrivă pe toți locuitorii țării ... interesul suprem al Statului trebuie să treacă înaintea motivelor singuraticilor, chiar când temeinice s’ar dovedi că sunt aceste motive”².

Acțiunea armată era motivată de necesitatea restabilirii unui climat de normalitate, nicidecum o cedare a guvernului la presiunile trusturilor arendășești și ale marilor proprietari. Orice altă interpretare era prin urmare rău-voitoare și „instigatoare” și putea duce la o legitimare a acestei mișcări.

Printre „instigatori” se numără PNL supranumit „partidul incendiar” (din trecutul „incendiar” al liberalilor era amintit episodul din august 1870 când la Ploiești izbucnise o puternică mișcare antidinastică, aflată sub conducerea lui Al. Candiano-Popescu), dar și Nicolae Iorga care „prin broșuri, s’a pornit să asmută pe țărani împotriva târgoveților”³ și A. C. Cuza care „prin cuvântări incendiare, împarte pe contribuabili în victime și călăi”⁴, dar și socialiștii și profesorii universitari, „și pe d’asupra tuturor, „Voința Națională”.

Acuzele la adresa lui Iorga și Cuza erau determinate de participarea celor doi la o întrunire studentească etichetată de conservatori drept „nepatriotică, nesocotită și culpabilă”⁵, acțiune care fusese foarte aproape de a degenera în violențe de stradă în centrul capitalei.

Prezența celor doi universitari printre studenți era considerată culpabilă deoarece stadiul mișcărilor țărănești exceda deja cadrul unei chestiuni agrare, țara aflându-se „în fața unei mișcări de distrugere, unor fapte de vandalism în contra proprietății, e anarhia cea mai sălbatecă, care trebuie combătută prin mijloacele cele mai drastice dacă nu voim să punem în pericol bunul renume al țării”⁶, iar cei care s-ar opune unei asemenea rezolvări a crizei profunde în care era aruncată țara „trebuie considerați ca niște criminali, ca niște dușmani ai Patriei”⁷.

¹ „Dimineța”, anul IV, nr. 1107, din 12 martie 1907.

² „Conservatorul”, anul VII, nr. 56 din 13 martie 1907.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

Pentru prima dată de la începutul revoltelor țărănești se pune problema efectului acestora asupra imaginii României în Europa Occidentală. De aceea, potolirea răscoalelor era deja o chestiune de stat, o „operă de salvare publică ce incumbă ori cărui guvern, fie el de ori ce culoare politică”¹.

„Voința Națională” din 14 martie publica pe lângă lista noului cabinet și manifestul regal ce cuprindea principalele obiective ale noului executiv: taxa de 5 lei contra lipsei de porumb provenită din secetă, taxa pe decaltru de vin, perceperea proporțională a impozitelor funciare, arendarea proprietăților statului direct către țărani, îmbunătățirea reglementării privind băncile populare, măsurarea corectă a parcelelor, o lege pentru ușurarea tocmelilor agricole. În finalul mesajului regal se precizează că guvernul își va da silința ca legile respective să fie aplicate cu „sfințenie”, dar că „este tot odată hotărât a înfrînge cu energie neorînduile și a pedepsi cu asprime pe cei care ar căuta să se folosească de prădăciuni”².

Atmosfera emoționantă din Parlament din ziua predării puterii către liberali nu se regăsea și în presă, „Voința Națională” continuând atacurile la adresa conservatorilor, acuzându-i de imobilism ideologic: „mentalitatea lor rămâne tot cea de pe vremea lui Barbu Catargiu, ori din timpul cînd Kiselef își blăstăma soarta care l’a silit a avea de împărțit și de dezbătut cu bărboșii de la 1860 despre îmbunătățirea stărei țăranilor clăcași”.

Evident, „Voința Națională” nu uita să precizeze faptul că vina pentru starea de anarhie care se extindea în toată țara se datora în exclusivitate „instigării și neghiobiei” guvernului conservator, această stare periclitând „civilizația și numele cel bun al țării”³.

Acuzele se îndreptau în primul rînd împotriva șefului guvernului, acuzat că încercase să se agațe cu orice preț de putere, prin încercarea de a constitui un guvern de „concentrare”. Cantacuzino era învinovățit și de faptul că nu avea informații în timp real despre cele ce se întîmplau în țară.

Schimbarea de atitudine a liberalilor după preluarea puterii era evidentă. Fiind în opoziție, liberalii condamnaseră acțiunile armate ordonate de guvernul conservator. Imediat după schimbarea guvernului, conservatorii erau acuzați de lipsa de reacție din perioada de început a revoltelor: „d-l Cantacuzino, care n’a putut afla nimic din cele ce se pregăteau la sate, care n’a știut, nici pe cale pacinică, nici prin măsuri energice, să potolească sau măcar să circumscrie agitația începută, care în curs de două săptămîni, a dat timp răscoalelor să se întindă și să ajungă unde au ajuns astăzi, a rămas pînă la sfîrșit cu totul străin și inconștient de primejdiile unei situațiuni mai presus de înțelegerea și puterile sale”⁴.

Noul ministru de finanțe Emil Costinescu, depunea deja la Camera Deputaților proiecte de legi privind desființarea taxei de 5 lei pentru porumb, desființarea taxei pe decaltru de vin, impozitarea proprietății funciare, iar ministrul de interne Ion I. C. Brătianu depunea proiecte de lege privind suspendarea inamovibilității funcționarilor administrativi „precum și un proiect privind prelungirea mandatelor consilierilor locali și județeni și a comisiilor interimare”⁵.

După ce recunoștea că misiunea guvernului liberal era de a „pacifica țara”, „Conservatorul” deplângea atitudinea fostei opoziții de a critica acțiunile conservatorilor: „pe cînd guvernul își

¹ Ibidem.

² „Voința Națională”, anul XXIV, nr. 6541 din 14 martie 1907.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

îndeplina dureroasa dar patriotica datorie de a reprima revoltele și de a restabili ordinea, gazetele liberale duceau o campanie crâncenă în potriiva guvernului și a partidului conservator”¹.

După ce amintea acuzațiile din „presa incendiară” liberală potrivit căreia guvernul conservator ar fi provocat răscoalele tocmai pentru a putea interveni mai apoi brutal, oficiosul conservator se întreba retoric: „câți oameni pot tăgădui că răscoalele țărănești din anul acesta nu sunt în parte, opera agitațiilor liberale”².

Cu toate asigurările că „vom înceta focurile luptei politice și vom da concursul nostru pentru restabilirea liniștei”, conservatorii preluau în totalitate atitudinea pe care o avuseseră liberalii, în opoziție, subliniind faptul că „acum se împușcă mai mult decât sub guvernul conservator; numai eri la Storești s’au împușcat aproape 400 de țărani, totuși nu mai vedem nici un semn de agitație”³.

Cu toate acestea „Conservatorul” atrăgea atenția asupra consecințelor dezastruoase pe care le produceau aceste mișcări țărănești: „avutul cetățenilor se risipește, încrederea Românului în sine scade, prestigiul regatului e stins – tot și toți plătim de pe urma evenimentelor triste pe cari le străbatem”⁴.

Deși considera că vina principală pentru răscoale era reprezentată de „agitațiunea organizată de unii instigatori antisemiți în Moldova și socialiști în Muntenia”⁵, conservatorii nu ezitau să declare că vor sprijini guvernul în realizarea obiectului principal „de a restabili ordinea turburată”⁶.

„Dimineața” dezvăluia cititorilor săi rolul decisiv pe care l-a avut Take Ionescu în schimbarea guvernului Gr. Cantacuzino. Cu toate că liderul conservator de înțelesese cu P. P. Carp care îi promisese sprijinul în formarea unui guvern de „concentrare”, Take Ionescu împreună cu Ion Lahovari, în timpul unei întrevederi cu regele, s-au arătat sceptici în ceea ce privește capacitatea unui astfel de guvern de a restabili ordinea publică, atitudine ce l-ar fi determinat pe rege să recurgă la varianta unui guvern liberal. De altfel, Take Ionescu s-ar fi exprimat că ”dacă are un singur regret este că a contribuit prea târziu la venirea liberalilor la putere”⁷.

O facțiune conservatoare reprezentată de Cantacuzino, P. P. Carp și Nicolae Filipescu era de părere că reformele liberale trebuiau privite cu rezerve. În schimb, facțiunea reprezentată de Take Ionescu, generalul Gheorghe Manu și Ion Lahovari considera că guvernul liberal trebuie sprijinit fără rezerve.

„Epoca” acuza prezența în noul guvern liberal a fostului socialist V. G. Morțun, precum și desemnarea unor foști socialiști ca reprezentanți ai guvernului în teritoriu. Astfel se amintea de faptul că D. A. Sturdza, președintele liberalilor ar fi declarat cu ceva timp în urmă despre Morțun și câțiva prefecți socialiști că ar fi „niște elemente primejdioase ordinii sociale”⁸.

Erau contestate și măsurile legislative preconizate de liberali, catalogate drept „sminteală curată”. Măsurile „anarhice” din programul liberalilor s-ar datora prezenței în rândurile partidului guvernamental a unor „elementele pe cari d. Pherekyde, acum câțiva ani, ca ministru de interne,

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ „Dimineața”, anul IV, nr. 1109, din 14 martie 1907.

⁸ „Epoca”, anul XIII, nr. 60, din 14 martie 1907.

le-a dat pe mâna procurorilor, participă la guvernarea țării în aceste momente foarte turbure și foarte grave prin care trece România”¹.

Bibliografie:

- colecții de ziare: - „Dimineța
- „Conservatorul”
- „Voința Națională”
- „Epoca”

Lucrări generale:

Arion, Virgil, Pagini din timpul răscoalelor țărănești, Tipografia societății “Neamul Românesc”, 1912

Bacalbașa, Constantin, Bucurescii de altădată, vol I-IV, Ed. Albatros Corporation, București, 2007

Bulei, Ion, Sistemul politic al României moderne. Partidul Conservator., Editura Politică, București, 1987

Cristescu, Sorin, Carol I și politica României (1878-1912), Ed. Paideia, București, 2007

Gane, Constantin, P. P. Carp și locul său în istoria politică a țării, vol I, Ed. Ziarului „Universul” București, 1936

Istoria parlamentului și a vieții parlamentare din România, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1983

Mamina, Ion; Bulei, Ion, Guverne și guvernanți. 1866-1916, Ed. Silex, București, 1994

Marghiloman, Alexandru, Note politice, vol. I 1897-1915, Editura Institutului de Arte Grafice Eminescu S.A., București, 1927

Scurtu, Ioan, Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947), Editura Enciclopedică, București 2011

Stan, Apostol, Grupări și curente politice în România între Unire și Independență (1859-1877), Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979

Stan, Apostol, *Putere politică și democrație în România 1859-1918*, Editura Albatros, București 1995

¹ Ibidem.